COLOCVIU STRATEGIC

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ŞI SECURITATE

Nr. 8
2010

ASPECTE ALE POTENȚIALULUI GEOSTRATEGIC AL MĂRII NEGRE

Sorin FETIC

CONCLUZII:

- ***Zona Extinsă a Mării Negre are un potențial imens de dezvoltare care derivă atât din bogăția resurselor sale naturale, dar şi din poziția sa geografică, înconjurată de şase popoare şi fiind situată la răscruce între două civilizații, estică şi vestică şi între două religii, creştină şi islamică.***
- ***Motivele pentru care ZEMN este considerată zonă de interes geostrategic țin şi de unele evenimente istorice ce pot fi considerate „lecții învățate” pentru abordările viitoare, astfel, după Războiul Crimeii a început să fie considerată şi un nod de comunicații important între Asia şi Europa Centrală.***

Teorii geostrategice care pot viza Zona Extinsă a Mării Negre (ZEMN)

Pentru a putea explica fenomenele geopolitice care se materializează în zona extinsă a Mării Negre şi pentru a înțelege mai uşor intențiile actorilor importanți din această zonă, care din punct de vedere geostrategic sunt predictibile, vom face apel la câteva teorii geostrategice care se pot aplica pe spațiul Mării Negre chiar dacă inițial au fost gândite pentru alte zone de interes.

Englezul Halford Mackinder (1861-1947), autorul celei mai durabile şi influente teorii geopolitice, teoria zonei pivot, afirma că prezentul şi viitorul relațiilor internaționale pot fi desluşite şi evaluate ținând cont de realitățile geografice şi locațiile de putere din spațiu.

Analizând harta geopolitică a lumii, Halford Mackinder a numit Heartland (inima lumii, zona interioară sau zona pivot) zona care se întindea de la Hamburg la Vladivostok.

Geopoliticianul britanic a stabilit că Heartland-ul, este o zonă bogată în resurse naturale şi deține o poziție cheie în ceea ce priveşte comunicarea între diferitele regiuni ale globului şi este formată din regiuni muntoase asiatice greu accesibile puterilor maritime şi bazinele fluviilor ce se varsă în Marea Baltică şi Marea Neagră. Faimosul său dicton arăta: „*Cine conduce Europa de est comandă Heartland-ul, Cine comandă Heartland-ul, conduce Insulele Mondiale, Cine conduce Insulele Mondiale, stăpâneşte Lumea*”. Insulele Mondiale erau Europa, Africa şi Asia, denumire justificată prin faptul că reprezentau cel mai întins spațiu terestru, înglobau cea mai mare parte din populația lumii şi constituiau aria în care se desfăşuraseră cele mai semnificative evoluții din istoria umanității.

Profesorul de drept la Universitatea Yale, de origine olandeză, Nicholas John Spykman (1893-1943), este cel care a lansat teoria țărmurilor (rimland), în evidentă opoziție cu ceea ce gândea Mackinder. Spykman considera că, pentru a stăpâni lumea trebuie să

urmăreşti următorii paşi: *„să domini coasta pentru a stăpâni Eurasia şi să domini Eurasia pentru a stăpânii lumea*”. Autorul olandez afirma că este decisiv controlul ţărmurilor bazându-se pe faptul că, heartland-ul este prea vast pentru a putea fi dominat. În opoziţie, ţărmul are numeroase căi de comunicaţie, este mult mai ospitalier, iar 2/3 din populaţia lumii trăieşte aici. Chiar dacă, la prima vedere, Spykman vine în contradicţie cu teoria lui Mackinder, rimland nu este nimic altceva decât poarta de intrare spre heartland.

Homer Lea (1876 - 1912) a fost consilier militar al primului preşedinte provizoriu al Chinei, Sun Yat-sen, şi a fost autorul a două lucrări de geostrategie. Prima, „The Valor of Ignorance” (1909), a prevăzut creşterea puterii militare şi a influenţei Japoniei în zona Pacificului şi cea de-a doua lucrare a fost „The Day of the Saxon” (1912), în care Homer Lea a vorbit despre dezvoltarea Reich-ului German bazat pe supremaţia naţională şi puritatea etnică. Cele două cărţi au conţinut idei vizionare dar bazate pe raţionamente care s-au materializat în timpul celui De-al Doilea Război Mondial. De asemenea, Homer Lea a mai încercat să mai scrie o a treia carte intitulată „The Swarming of the Slav” în care analiza acţiunile pe care le putea întreprinde Rusia pentru a domina Europa[1], dar nu a mai reuşit.

Am dorit să discutăm despre Homer Lea, pentru că acesta a formulat un număr de legi naturale apriorice, din care puteau fi deduse scopurile politice şi obiectivele generale ale statelor:

1. O putere navală nu poate fi protejată doar prin flotă, ci şi prin controlul zonelor costale înconjurătoare;
2. Puterea unui stat maritim nu constă în numărul şi puterea navelor de război, ci mai ales în capacitatea de a preveni superioritatea maritimă a altor state;
3. Interesul fundamental al unui stat maritim este acela de a evita situaţia în care un stat continental, cu acces la mările libere, să dobândească o putere navală semnificativă[2].

Recunoscut a fi fost „*the most important American strategist of the nineteenth century*”[3], Alfred Thayer Mahan (1840-1914), amiral al marinei americane, geostrateg, istoric şi profesor la *Newport Naval War College* a fost iniţiatorul conceptului de „*sea power*” care promova ideea că ţara cu forţele navale cele mai puternice vor putea deţine supremaţia.

Alfred Thayer Mahan considera că nu este important să ocupi un teritoriu, ci să deţii controlul asupra căilor de acces spre acesta. Astfel, teoria lui Mahan se apropie de teoria lui Nicholas John Spykman despre care am amintit mai sus, şi în care se observa importanţa ţărmurilor pentru un stat, faptul că deţinerea controlului asupra acestora, duce la controlul asupra zonelor interioare lor. Deci, nu se mai pune problema cuceririi de teritorii, ci de controlare a zonelor spre ele. Aceasta este o viziune total diferită de cea a autorilor germani, care şi-au elaborat teoriile din punctul de vedere al expansiunii teritoriale.

Tot Alfred Thayer Mahan mai spunea că, pentru a fi efectivă, puterea trebuie să fie însoţită de capacitatea de a proiecta puterea. Dacă Mahan promova conceptul de „sea power”, trebuie luat în considerare şi Alexander de Seversky (1894 –1974), născut în Tbilisi, Georgia, dar care a emigrat în America şi care a fost autorul teoriei puterii aeriene. De Seversky a fost unul dintre consilierii Guvernului SUA şi a reuşit să schimbe modul de gândire şi de ducere a războiului aerian în cel de-al doilea război mondial[4]. Prin cartea sa „*Victory through Air Powe*r“ (1942), Alexander de Seversky întrevede extensia globală a puterii aeriene.

---

[1] http://en.wikipedia.org/wiki/Homer_Lea
[2] http://idd.euro.ubbcluj.ro/interactiv/cursuri/LiviuTirau/4.htm
[3] John KEEGAN, The American Civil War, Knopf, New York, 2009. p.272.
[4] http://www.hrc.utexas.edu/multimedia/video/2008/wallace/seversky_alexander_de.html

Importanţa geostrategică a Zonei Extinse a Mării Negre

Trăsătura importantă a Mării Negre este aceea că se află situată la confluenţa, pe de o parte, a două religii, creştinismul şi islamismul şi, pe de altă parte, a şase popoare: Rusia, Ucraina, România, Bulgaria, Turcia şi Georgia, dintre care o mare putere contemporană, Rusia, şi două puteri regionale, Ucraina şi Turcia, îşi construiesc concepţiile strategice, politice şi economice ţinând cont de această mare şi de spaţiul adiacent ei.

Datorită plasării geografice, Marea Neagră a fost considerată, pentru o perioadă de timp, o mare închisă, care nu avea importanţă strategică în războiul modern.

Dar, odată cu declanşarea Războiului Crimeii din 1853, care a durat până în 1856, dintre Imperiul Rus, pe de-o parte, şi o alianţă a Regatului Unit al Marii Britanii, a Imperiului Francez, a Regatului Sardiniei şi a Imperiului Otoman, pe de altă parte[5], a început să fie sesizată la nivel internaţional cât de importantă este zona Mării Negre mai ales că are legătură directă cu gurile Dunării şi, prin strâmtori, permite flotelor militare sau comerciale ale statelor riverane să intre sau să invadeze Marea Mediterană.

Autorul este locotenent, desfăşurându-şi activitatea în cadrul Şcolii de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene. Acesta a absolvit Academia Forţelor Terestre „Nicolae Bălcescu” în 2005, apoi masterul „Relaţii internaţionale. Sisteme de securitate”, la Universitatea „Lucian Blaga“ din Sibiu, Facultatea de Ştiinţe Politice, Relaţii Internaţionale şi Studii de Securitate în 2007, iar în anul 2010, cursul postuniversitar „Introducere în securitatea naţională”.

În toamna anului 1941, Hitler deşi pornise ofensiva împotriva Moscovei, a hotărât că *„cel mai important obiectiv care trebuie îndeplinit înainte de venirea iernii nu este capturarea Moscovei, ci cucerirea Crimeii şi a regiunii industriale şi miniere a Donețului, precum şi întreruperea aprovizionării ruşilor cu petrol din Caucaz*". Chiar şi istoricul şi omul politic român Gheorghe I. Brătianu, considera că stăpânirea Crimeii însemna, de fapt, asigurarea controlului asupra Mării Negre: *„Cine are Crimeea poate stăpâni Marea Neagră. Cine n-o are, n-o stăpâneşte*"[6].

Alte motive care au dus inevitabil la creşterea importanței Mării Negre mai sunt, în primul rând, creşterea importanței comerciale a Dunării şi, în al doilea rând, descoperirea zăcămintelor petroliere din Marea Caspică. Acestea vor trebui transportate spre Europa şi spre întreaga lume, iar una dintre rutele principale este Marea Neagră. Dacă ne uităm la principalele rute de transport ale acestor bogății, ne apare limpede că portul rusesc Novorosiisk creşte foarte mult în importanță. De aici, rutele de transport pot să urmeze direcții diferite: direct cu tancurile spre Bosfor şi Dardanele sau cu tancurile de petrol până în Constanța.

[5] http://ro.wikipedia.org/wiki/Războiul_Crimeii.

[6] Gheorghe I. BRĂTIANU, **Chestiunea Mării Negre. Curs 1941-1942,** pp. 30-31.

Prezența militară a Rusiei în Marea Neagră

În Marea Neagră îşi manifestă prezența doi actori importanți care prin capabilitățile lor militare au un cuvânt greu de spus în arhitectură regională de securitate. Aceştia sunt Federația Rusă şi Turcia. Dacă vrem să extrapolăm la nivel ideologic şi să gândim dualist procesul de securitate în zona Mării Negre, ne permitem să spunem că există două forțe majore în această zonă şi anume NATO, reprezentat de Turcia, România, Bulgaria pe de o parte şi, pe de altă parte, Rusia cu sfera ei de influență în Ucraina şi regiunea autonomă Abhazia. Deşi Georgia are promisiuni de integrare de la NATO şi se bucură de susținerea SUA, României, Poloniei, Israelului şi a altor state, rămâne o regiune sensibilă, cu frământări interne serioase, cu probleme de suveranitate şi chiar neglijabilă din punctul de vedere al capabilităților militare în comparație cu Rusia, mai ales după august 2008. În zona Mării Negre, Rusia are importante facilități militare la Sevastopol şi, mai nou, şi în Abhazia.

Sevastopol este port la Marea Neagră şi, în acelaşi timp, şi cel mai mare oraş al Republicii Autonome Crimeea, republică aflată în componența Ucrainei dar din aprilie anul acesta Viktor Ianukovici actualul preşedinte al Ucrainei a semnat la Harkov, în estul Ucrainei, un acord împreună cu preşedintele rus Medvedev prin care Rusia are dreptul să îşi mențină facilitățile militare în zonă până în 2042, în schimbul unei reduceri de 30% a prețului pentru gazele naturale ruse livrate Kievului, o reducere considerată o parte din chiria plătită de Moscova pentru această bază. Acest acord era predictibil încă din mai 2008, când ambasadorul Rusiei la NATO, Dmitri Rogozin, afirma că: *„Portul Sevastopol nu este un loc de staționare a flotei Mării Negre, ci a fost conceput ca baza principală pentru flotă, iar oraşul este o parte indivizibilă a flotei şi nu ne vom retrage de aici pentru niciun motiv*". În timpul conflictului din august 2008, din Caucaz, Flota Rusiei din Marea Neagră a participat la operațiunile împotriva Georgiei, generând dezaprobarea Kievului.

Anul acesta în urma manevrelor extinse efectuate de către marina militară rusă în Marea Neagră, care au inclus simularea unor debarcări masive de trupe şi tehnică şi pe fondul anunțului privind achiziționarea de către Moscova a patru nave de război franceze de tip „Mistral"[7], s-a provocat îngrijorarea oficialilor militari din statele riverane Mării Negre.

„Mistral" poate transporta un desant de 900 de soldați într-un teatru de război similar celui din Marea Neagră, precum şi un batalion de tancuri sau mecanizat. Când este folosit în rolul de port-elicopter, „Mistral" poate transporta între 16 şi 35 de elicoptere de mai multe tipuri, inclusiv de atac, transport sau destinate luptei anti-navă sau antisubmarin.

Comandantul Flotei Militare ruse, amiralul Vladimir Visoțki, a declarat că, dacă Federația Rusă ar fi dispus de o navă model „Mistral" în timpul conflictului cu Georgia, Flota militară rusă a Mării Negre şi-ar fi îndeplinit obiectivele în 40 de minute şi nu în 26 de ore, cum s-a întâmplat în timpul războiului din august 2008[8].

Tot amiralul Vladimir Visoțki anunța în august 2010 că o instalație rusească de alimentare şi mentenanță situată lângă Tartus un port sirian la Marea Mediterană, va fi modernizată pentru a putea primi, după 2012, nave grele de război, acest lucru confirmând declarațiile preşedintelui rus, Dmitri Medvedev, care a declarat, în noiembrie 2009, că Rusia îşi va spori prezența navală în oceanele lumii.

Anul acesta după ce preşedintele rus, Dmitri Medvedev, a efectuat o vizită surpriză, pe 8 august 2010, în republica separatistă georgiană Abhazia[9], pentru a marca un moment simbolic de împlinire a doi ani de la războiul din august 2008 dintre Rusia şi Georgia, comandantul Forțelor Aeriene Ruse, generalul colonel Alexander Zelin a declarat pe 11 august a.c., că Rusia a amplasat deja rachete de apărare antiaeriană, de tipul S-300 în Abhazia. Zelin nu a menționat numărul şi tipul rachetelor S-300, poziționate în Abhazia, însă,

trebuie menționat că versiunea modernă a acestora, numită S-300PMU1[10], are o rază de acțiune de 150 kilometri[11] şi poate intercepta rachete balistice şi avioane care zboară cu o viteză de până la 2,8 m/s, la joasă şi înaltă altitudine.

La prima vedere, aducerea rachetelor S-300 în Abhazia în scop defensiv ne conduce la suspiciunea cu privire la faptul că dacă aceste rachete au un rol defensiv de ce nu au fost instalate la Novorossisk, la Krasnodar sau la Soci pe teritoriul Rusiei. De fapt, unii analişti[12] consideră că sistemul S-300 are rolul de a întări şi mai mult prezența militară a Federației Ruse în Marea Neagră, pe fondul bătăliei din domeniul energetic şi al preconizatelor conducte.

În timpul vizitei preşedintelui rus Dmitri Medvedev, în Abhazia, acesta a precizat că: „*Vom dezvolta bune relații economice cu Abhazia, vom dezvolta relațiile economice, dar şi relațiile din sfera securității*”[13]. Tot în cadrul acelei vizite, Medvedev le-a amintit militarilor ruşi detaşați în Abhazia că: „*misiunea voastră rămâne aceeaşi - trebuie să fiți siguri că nimeni nu îşi bagă nasul aici. Vecinii trebuie să accepte independența Abhaziei şi tratatul nostru cu aceasta.*”

Agenția RIA Novosti aminteşte că Rusia a semnat la începutul acestui an înțelegeri cu Osetia de Sud şi Abhazia, pentru stabilirea de baze militare permanente. Acestea sunt localizate în Gudauta, Abhazia şi în capitala Osetiei, Tskhinvali.

În bază militară din Abhazia, după declarațiilor oficialilor ruşi se află aproximativ 1.700 de militari, fără a fi luați în considerare grănicerii, plasați în subordinea serviciilor ruse de informații (FSB), tancuri T-62, transportoare amfibii blindate, sisteme de apărare antirachetă şi diferite tipuri de avioane.

Dacă tot s-a amintit de Gudauta, se poate afirma că în această zonă, mai exact pe platoul continental al Mării Negre din dreptul oraşelor Gudauta şi Novy Afon, gigantul rusesc Rosneft va începe să caute petrol luând în seamă spusele liderului abhaz Serghei Bagapsh că zona „*conține rezerve de petrol semnificative*”[14].

Deşi prin acțiunile Moscovei în Abhazia şi Osetia de Sud se încalcă unele condiții ale armistițiului dintre Rusia şi Georgia încheiat la 12 august 2008, cu medierea Uniunii Europene, partea rusă îşi continuă politica de forță.

---

[7] http://karadeniz-press.ro
[8] http://karadeniz-press.ro
[9] http://en.rian.ru/photolents/20100809/160126007.html
[10] http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/s-300pmu1.htm
[11] http://www.roe.ru/cataloque/air_def/air_def_10-13.pdf
[12] http://www.jurnalul.ro/stire-editorial/rusia-isi-ranjeste-rachetele-din-abhazia-552250.html
[13] http://en.rian.ru/exsoviet/20100808/160115702.html
[14] http://www.evri.com

PROPUNERE

- ✓ ***Este necesară o abordare teoretică aprofundată a subiectului Zonei Extinse a Mării Negre bazându-ne pe teoriile științifice ale specialiştilor în geostrategie.***

COLOCVIU STRATEGIC este o publicație a Centrului de Studii Strategice de Apărare şi Securitate ce include rezumate ale temelor de cercetare ştiințifică, conferințelor, simpozioanelor, seminariilor, meselor rotunde, opinii şi puncte de vedere ale unor personalități de marcă din armată şi societate, din țară şi străinătate, implicate în cercetarea ştiințifică din domeniul securității.

Publicație realizată cu sprijinul Editurii şi Tipografiei Universității Naționale de Apărare „Carol I”
Tehnoredactare computerizată: Mirela ATANASIU
Supliment al revistei *IMPACT STRATEGIC*
ISSN: 1582-6511; B: 0162/36/2011

Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate
Şos. Panduri, nr. 68-72, Sector 5, Bucureşti
Telefon: 021.319.56.04, Fax 021.319.55.93
e-mail: cssas@unap.ro
http//:cssas.unap.ro